

ст. 47 Закону, якщо таке повернення надалі є підставою для відмови у відкритті виконавчого провадження)”. Отже, Інструкція остаточно усуває непорозуміння між ст.ст. 26 та 47 і 50 Закону й при цьому не суперечить йому. Зауважимо, що в згаданій Постанові Вищий господарський суд України зазначену Інструкцію з організації примусового виконання рішень не застосовує.

Підсумовуючи зазначене, можна дійти висновку, що виконавчі документи, повернуті за заявою стягувача (п. 1 ч. 1 ст. 47 Закону) (окрім виконавчих документів про стягнення аліментів та інших періодичних платежів), не підлягають повторному прийняттю до примусового виконання органами державної виконавчої служби.

Для усунення неточностей і суперечностей при застосуванні правових норм законодавства про виконавче провадження в діяльності державної виконавчої служби доцільним є вироблення єдиного алгоритму дій по окремим видам виконавчих процедур.

Література

1. Про виконавче провадження: Закон України: від 21 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 24. - Ст. 207.

2. Середницький В. Повернення виконавчого документа стягувану з точки зору перспектив стягнення боргу / В. Середницький // Митна справа. - 2012. - № 5. - С. 181.

3. Штефан М.Й. Виконання судових рішень: Навч. посіб. / М.Й. Штефан, М.П. Омельченко, С.М. Штефан. - К.: Хрінком Унтер, 2001. - С. 82.

4. Справа № 3/76-34/303 // Архів Вищого господарського суду України.

5. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень: наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 року № 512/5. - [Електронний ресурс]: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.

Андрієнко І.С.
кандидат юридичних наук
доцент кафедри ЦПД ОДУВС
Боєру В.С.
магістр права, головний юрисконсульт
ТОВ “Джі Пі Альфа”
Надійшла до редакції: 06.06.2013

УДК 346.91

ЕЛЕМЕНТИ ПОЗОВУ В ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

Дрішлюк В. І.

Відповідно до ст. 124 Конституції України [1] та Закону України “Про судоустрій та статус суддів” [2] в Україні діє система господарських судів, на яку покладено вирішення судових спорів, що виникають між суб’єктами господарювання. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі.

Стаття 1 Господарського процесуального кодексу України визначає, що підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (також іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи й в установленому порядку набули статусу суб’єкта підприємницької діяльності (далі - підприємства та організації), мають право звертатися до господарського суду згідно з встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, а також для вжиття передбачених цим Кодексом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням. У випадках, передбачених законодавчими актами України, до господарського суду мають право також звертатися державні та інші органи, фізичні особи, які не є суб’єктами підприємницької діяльності [3].

Саме позов є процесуальним засобом звернення до суду й захисту прав і законних інтересів суб’єктів господарювання, а відтак окремої уваги заслуговує розгляд питання про елементи позову.

Метою статті є аналіз теоретичних положень господарського процесуального права щодо позову в господарському процесі та виявлення його складових, а також теоретичних положень, що дозволяють класифікувати відповідний позов у господарському процесуальному праві. У контексті досліджуваного питання не буде розглядатися форма, в яку втілюється позов і, відповідно, елементи та порядок оформлення позовної заяви в господарському процесі.

Окремі питання позову в господарському процесі були предметом розгляду таких вчених, як Н.А. Абрамов, Л.М. Ніколенко, С.П. Подцерковний, О.І. Харито-

нова. Являє інтерес також здобутки у галузі цивільного процесуального права таких вчених-процесуалістів, як С.В. Васильєв, Ю.С. Червоний, М.Й. Штефан та інші.

Загалом, думки вчених стосовно елементів позову багато в чому сходяться. У процесуальній літературі, як у господарській, так і цивільній, вирізняють кілька елементів позову. Виділяють трьохелементну й двоелементну структуру позову. Елементами позову є його структурні складові, які сукупно визначають його зміст, якими є: а) предмет позову; б) підстава позову [6, 188]. Елементи позову визначають його внутрішні специфічні ознаки, містять інформацію про суб’єктивне право, що потребує, за думкою позивача, судового захисту, про фактичні обставини, на яких базується вимога, що заявляється [7, 220].

О.І. Харитонова виділяє триелементну структуру позову - предмет, підстава, зміст [8, 185]. Подібна точка зору існує й у цивільній процесуальній літературі [4, 323; 5, 219]. Точки зору щодо триелементної структури позову дотримується й Л.М. Ніколенко [10, 145-146].

Предмет позову - це частина позову, яка характеризує матеріально-правову вимогу позивача до відповідача, щодо якої позивач просить суд ухвалити судові рішення. Під предметом позову розуміють матеріально-правову вимогу позивача до відповідача, що впливає зі спірних правовідносин [5, 219]. Подібна точка зору зводиться до того, що предмет позову - це його частина, яка містить матеріально-правову вимогу позивача до відповідача [9, 133]. Предмет позову - це матеріально-правова вимога позивача до відповідача, щодо якої суд повинен прийняти рішення [8, 185]. З точки зору Л.М. Ніколенко, предмет позову - це матеріально-правова вимога позивача до відповідача, яка впливає зі спірного матеріально-правового відношення й з приводу якої господарський суд повинен прийняти рішення в справі [10, 145].

Підставу позову складають юридичні факти матеріально-правового характеру, що визначаються нормами матеріального права, які врегульовують спірні правовід-

носини, їх виникнення, зміну, припинення; доказові факти, що тісно пов'язані з фактами матеріально-правового характеру, на підставі яких можна зробити висновок про їх наявність чи відсутність (у справах про встановлення батьківства, факти ведення спільного господарства тощо) [4, 324].

Підставою позову є обставини (юридичні факти), з наявністю або відсутністю яких закон пов'язує виникнення чи припинення матеріально-правових відносин між сторонами [5, 220]. Інша точка зору зводиться до того, що підстава позову - це частина позову, яка відображає обставини, якими позивач обґрунтовує свої вимоги й докази, що підтверджують позов [9, 133]. Підстава позову - це обставини, якими позивач обґрунтовує свої вимоги [8, 185]. Л.М. Ніколенко зазначає, що підстава позову - це вказані позивачем обставини, з якими він, як з юридичними фактами, зв'язує свою матеріально-правову вимогу або правовідношення загалом, що становить предмет позову. При цьому авторка розрізняє види підстав позову: фактичні підстави й правові підстави. Перші - це юридичні факти, на яких ґрунтуються позовні вимоги, другі - це посилання в позовній заяві на закони та інші нормативно-правові акти, на яких ґрунтується вимога позивача [10, 145].

Якщо розглядати тричленну структуру позову, то необхідно зазначити про зміст позову. З точки зору процесуалістів, які представляють цивільний процес, змістом позову є звернена до суду вимога позивача про здійснення судом певних дій із зазначенням способу судового захисту [4, 324].

Зміст позову - це частина позову, яка відображає звернену до суду вимогу про здійснення певних дій, пов'язаних із застосуванням конкретних способів захисту порушеного, оспореного чи невизнаного права [9, 133].

На думку О.І. Харитонової, зміст позову - це вид судового захисту, за яким позивач звертається до суду, звернена до суду вимога позивача про здійснення судом певних дій з зазначенням способу судового захисту [8, 187].

Л.М. Ніколенко вважає, що зміст позову - це дії суду, про здійснення яких просить позивач у позовній заяві при зверненні за захистом порушених або оспорюваних прав [10, 146].

Відповідні елементи позову й, зокрема, предмет позову дозволяє класифікувати позови на певні види. Виділяють позови про визнання, про присудження, про перетворення [10, 146]. Слід зазначити, що такий поділ є традиційним як для науки цивільного, так і господарського процесуального права.

Отже, аналіз і розуміння елементів позову дає можливість не тільки учасникам спірних правовідносин правильно сформулювати свої вимоги, зробити акцент на певній доказовій базі, обрати спосіб захисту своїх

порушених або невизнаних прав, але також і суду, як органу, на який покладено обов'язок вирішення господарського спору, правильно визначитися з характером спірних правовідносин, фактами, на які спираються учасники процесу у своїй доказовій діяльності й у кінцевому підсумку сприяє ухваленню законного, обґрунтованого та вмотивованого судового рішення.

Слід погодитися з тими вченими, які виділяють зміст позову як його необхідну складову, оскільки нерідко в судовій практиці зустрічаються випадки відмови в позові внаслідок неправильно обраної форми захисту свого порушеного, оспореного або невизнаного права.

Правильне визначення предмету позову нерідко дає можливість визначитися з видом позову, а відтак і змістом позову для найбільш ефективного захисту своїх прав і законних інтересів.

Усі інші проблеми, пов'язані з дослідженням елементів позову в господарських процесуальних відносинах, зокрема щодо інших класифікацій позовів, виходять за межі цієї статті й становлять перспективні напрямки подальших наукових розвідок.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 07 липня 2010 року // Відомості Верховної Ради України 2010. - № 44-45. - Ст. 529.
3. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 6. - Ст. 56.
4. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс. - К.: Концерн "Видавничий дім Ін Юре", 2005. - 624 с.
5. Цивільний процес України / За ред. Ю.С. Червоного. - К., 2007. - 392 с.
6. Господарське процесуальне право України / за ред. О.П. Подцерковного, М.Ю. Картузова. - Х.: Одиссей, 2011. - 400 с.
7. Гражданский процесс: Учебное пособие. - Х.: ООО "Одиссей", 2006. - 512 с.
8. Господарське процесуальне право України / за ред. О.І. Харитонової. - К., 2007. - 360 с.
9. Цивільний процес: навч. посібник / за ред. Ю.В. Білоусова. - К.: Прецедент, 2006. - 293 с.
10. Ніколенко Л.М. Господарське процесуальне право України. - Одеса: Фенікс, 2011. - 512 с.

Дрішлюк В.І.

*кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права
ОДУВС*

Надійшла до редакції: 23.05.2013

УДК 347.2

ПОНЯТТЯ ІПОТЕКИ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ

Журавель А. В.

В умовах реформування ринкових відносин в Україні важливою складовою розвитку інституту нерухомості є іпотека. Це пояснюється істотною роллю її предмета в задоволенні життєво важливих людських потреб. У статті 41 Конституції України закріплено, що кожен має право володіти, користуватися й розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої

діяльності [1]. Отже, значення інституту іпотеки зростає в умовах реалізації громадянами права приватної власності на нерухоме майно, що відкриває додаткові можливості для іпотечного кредитування.

Інститут іпотеки широко розповсюджений у господарській практиці різних країн і є найбільш ефективним способом забезпечення довгострокових зобов'язань та одним